

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Калюжна Ю. І., Савельєва Т. П.

Методичні рекомендації
З ПІДГОТОВКИ КУРСОВИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
II - III років навчання
освітньої програми «Політологія»
спеціальності 052 Політологія
(електронне видання)

Харків – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Калюжна Ю. І., Савельєва Т. П.

Методичні рекомендації
З ПІДГОТОВКИ КУРСОВИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
II - III років навчання
освітньої програми «Політологія»
спеціальності 052 Політологія
(електронне видання)

ЗАТВЕРДЖЕНО
редакційно-видавничою радою
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
Протокол № 2 від 15 лютого 2023 р.

УДК: 32(072)

УКЛАДАЧІ:

Калюжна Юлія Іванівна — кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Савельєва Тетяна Павлівна — кандидат політичних наук, викладач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дібікова Юлія Сергіївна — кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Панасенко Ганна Сергіївна — кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Калюжна Ю.І., Савельєва Т.П.

Методичні рекомендації з підготовки курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти II – III років навчання освітньої програми «Політологія» спеціальності 052 Політологія. – Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. – 45 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 2 від 15 лютого 2023 р.

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
© Калюжна Ю. І., Савельєва Т. П.

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	5
2. Права та обов'язки здобувача/наукового керівника	6
3. Алгоритм та основні етапи підготовки курсової роботи	7
4. Орієнтовні теми курсових робіт.....	10
5. Структура, зміст та обсяг курсової роботи.....	14
6. Правила оформлення курсової роботи	18
7. Академічна доброчесність як основа науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.....	21
8. Правила цитувань та посилання на використані джерела	27
9. Порядок підготовки до захисту курсової роботи	29
10. Порядок проведення захисту та критерії оцінювання курсової роботи	29
11. Список допоміжних джерел	33
<i>Додаток 1. Зразок оформлення титульного аркуша до курсової роботи</i>	<i>35</i>
<i>Додаток 2. Зразок оформлення змісту курсової роботи</i>	<i>36</i>
<i>Додаток 3. Зразок оформлення умовних позначень та скорочень до курсової роботи</i>	<i>37</i>
<i>Додаток 4. Зразок оформлення цитувань та посилань на використані джерела</i>	<i>38</i>
<i>Додаток 5. Список використаних джерел.....</i>	<i>40</i>
<i>Додаток 6. Типові приклади бібліографічного опису</i>	<i>41</i>

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації з підготовки курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти II – III років навчання освітньої програми «Політологія» спеціальності 052 Політологія укладено на основі: *«Освітньої програми «Політологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Політологія»*, *«Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди» (у новій редакції)*, *«Кодексу академічної доброчесності ХНПУ імені Г. С. Сковороди» (у новій редакції)*, Закону України *«Про вищу освіту»* та інших нормативних документів МОН України.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження здобувача, що виконується на II та III роках навчання та повинне продемонструвати вміння здобувача аналізувати відповідний теоретичний та практичний матеріал з конкретної проблеми, навички науково-дослідної роботи, опанування спеціальними політологічними категоріями, вміння логічно мислити. Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення та узагальнення знань, одержаних здобувачами під час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт є частиною наукового пошуку кафедри політології, соціології і культурології ХНПУ імені Г. С. Сковороди (далі Університет). Курсові роботи, як правило, мають навчально-дослідницький характер і виконуються відповідно до змісту й завдань фундаментальних навчальних дисциплін. Проблеми наукового пошуку, зображені в курсових роботах здобувачів, можуть знайти своє продовження у бакалаврських та магістерських кваліфікаційних роботах, що забезпечує послідовність науково-дослідницької діяльності здобувачів від попередніх курсів до наступних, послідовність засобів і форм її проведення відповідно до логіки навчального процесу. Курсова робота є одним з найважливіших видів самостійної науково-дослідної роботи здобувачів. У процесі їх написання під керівництвом професорсько-викладацького складу кафедри здобувачі опановують методи та набувають вміння проведення наукового дослідження.

2. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА / НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Здобувач має право:

- обрати тему курсової роботи із запропонованих кафедрою або запропонувати власну тему курсової роботи з обґрунтуванням її актуальності;
- порушувати питання перед кафедрою про зміну наукового керівника, якщо для цього є вагомі підстави;
- мати повний доступ до всіх інформаційних баз даних та ресурсів Університету, наукової бібліотеки, кафедри;
- користуватися допомогою наукового керівника в підготовці курсової роботи;
- ознайомитись з відгуком наукового керівника на свою курсову роботу до її захисту.

Здобувач зобов'язаний:

- чітко дотримуватися графіка виконання курсової роботи (графік затверджується кафедрою на початку навчального року), а у випадках його порушення надавати аргументовані пояснення науковому керівнику та завідувачу кафедри;
- своєчасно (відповідно до графіка) подавати науковому керівнику текст курсової роботи (частинами та у завершеному вигляді);
- оформити курсову роботу відповідно до затверджених вимог;
- дотримуватися вимог нормативних документів щодо академічної доброчесності, персонально відповідати за наявність академічного плагіату у курсовій роботі;
- аргументовано і тактовно реагувати на зауваження наукового керівника, давати обґрунтовані відповіді на запитання членів Комісії.

Науковий керівник зобов'язаний:

- надавати здобувачу допомогу у виборі й обґрунтуванні теми, складанні плану та визначенні етапів виконання роботи, підборі джерел та обранні

методів дослідження, написанні, оформленні роботи, підготовці її до публічного захисту тощо;

- надавати допомогу у складанні індивідуального плану роботи та контролювати його виконання;
- проводити систематичні консультації для окремих здобувачів та семінари для групи здобувачів, що виконують курсові роботи на споріднені за змістом чи характером теми;
- протягом усього періоду виконання курсової роботи на основі аналізу підготовлених здобувачем матеріалів контролювати цей процес та періодично інформувати кафедру про стан підготовки роботи;
- надати об'єктивний письмовий відгук про курсову роботу здобувача (з висновком щодо можливості її захисту) не пізніше як за два тижні до захисту на засіданні Комісії.

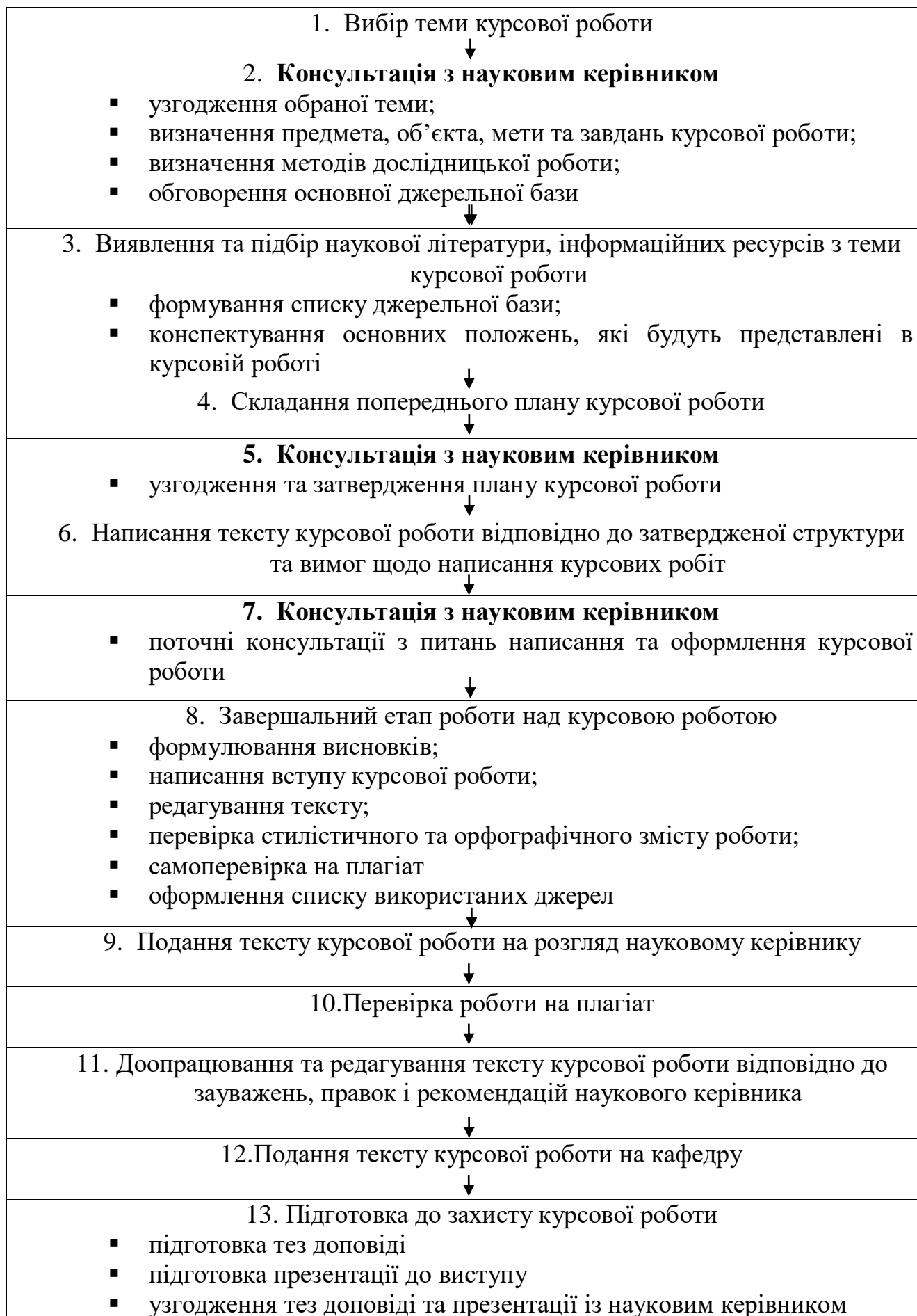
Науковий керівник має право:

- брати участь у відкритому засіданні Комісії, на якому захищається курсова робота, підготовкою якої він керував.

3. АЛГОРИТМ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Раціонально організувати наукову роботу та ефективно підійти до виконання завдань дослідницького проєкту, а також правильно розподілити час і спланувати основні етапи роботи, допоможе алгоритм написання курсової роботи.

АЛГОРИТМ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Умовно процес підготовки курсової роботи поділяється на три основні етапи: підготовчий, основний та завершальний.

Підготовчий етап починається з вибору здобувачем теми курсової роботи, її осмислення та обґрунтування. Здобувач обирає тему курсової роботи із переліку затверджених кафедрою «Орієнтовних тем курсових робіт» (див. пункт 4), або може самостійно запропонувати тему дослідження з обов'язковою умовою попереднього узгодження з науковим керівником.

Вибір теми курсової роботи здійснюється здобувачем у вересні, спільно із керівником; тема затверджується на засіданні кафедри у жовтні. На підготовчому етапі здобувач у супроводі з науковим керівником визначає предмет та об'єкт дослідження, формулює мету та завдання курсової роботи; складає та затверджує план курсової роботи; визначає методологію дослідження, окреслює основний масив наукових джерел та інформаційних ресурсів для написання дослідницької роботи.

Основний етап роботи включає підбір та опрацювання джерельної бази. Для успішного виконання курсової роботи рекомендовано ретельне ознайомлення з алфавітними, систематичними та електронними каталогами наукових бібліотек, що охоплює аналіз наукових статей, монографій, матеріалів періодичних видань тощо.

Вивчення та конспектування наукових джерел слід розпочинати з праць, в яких проблематика теми дослідження відображається у широкому вимірі, надалі по мірі роботи над змістом та завданнями дослідження переходити до більш вузькоспеціалізованих і конкретних праць. Процес пошуку та опрацювання джерельної бази рекомендовано продовжувати протягом усього періоду написання курсової роботи задля більш ефективного вирішення поставлених завдань.

Конспектуючи матеріали, важливо строго дотримуватись теми курсової роботи, враховуючи предмет, об'єкт, мету та завдання дослідження. При написанні тексту курсової роботи необхідно пам'ятати про логіку та цілісність як ключові умови успішного розкриття теми дослідження. Проаналізований та

систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (у кожному розділі висвітлюється конкретне питання, а у підрозділі – окрема частина цього питання). Наприкінці кожного розділу курсової роботи мають бути представлені висновки, на основі яких формулюються загальні висновки до усього дослідження в цілому.

На *завершальному етапі* підготовки курсової роботи передбачається написання здобувачем вступу та висновків, оформлення списку використаних джерел, редагування тексту, що включає перевірку стилістичного та орфографічного змісту роботи, доопрацювання з урахуванням зауважень, правок і рекомендацій наукового керівника, підготовка роботи до захисту.

На кожному етапі підготовки курсової роботи передбачена співпраця здобувача з науковим керівником. Роль наукового керівника полягає в обговоренні структури роботи, оцінюванні, уточненні та рекомендаціях щодо списку використаних джерел, обґрунтування вибору методів і процедур дослідження, основних завдань та положень, які будуть винесені на захист курсової роботи.

4. ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Армія як політичний інститут: основні стратегії дослідження.
2. Вибори як політичний інститут: основні стратегії дослідження.
3. Виборчий процес: зміст та еволюція.
4. Виборчі системи та моделі електоральної поведінки.
5. Виборчі технології в електоральному процесі України.
6. Виборчі технології: зміст та еволюція.
7. Гібридна війна: природа, суть, визначення.
8. Гібридні режими: типи та механізми трансформації.
9. Глобалізація і політичні режими.
10. Глобальне потепління у контексті викликів міжнародної безпеки.
11. Громадянське суспільство в Україні: політологічний вимір.
12. Демократія: теорії, ознаки, проблеми становлення.
13. Державний устрій України: проблеми теорії та практики.

14. Диктатура: історичні та сучасні форми.
15. Євроінтеграційний напрямок у зовнішній політиці України.
16. Європейський Союз: політико-інституційна система.
17. Європейський Союз: передумови та етапи інтеграції.
18. Загальна теорія конфлікту К. Боулдінга: зміст та еволюція.
19. Індо-Пакистанський конфлікт: суть та еволюція.
20. Інститут президентства в Україні: особливості формування.
21. Інститут президентства: історія становлення та сучасні моделі.
22. Інформаційні війни в сучасному політичному просторі.
23. Легітимність політичної влади: теоретичні засади та практика реалізації.
24. Моделі політичної опозиції: теоретико-методологічний аспект.
25. Монархії в сучасному світі: моделі та специфіка.
26. Націоналізм: теоретичне визначення та вплив на міжнародні відносини.
27. Невизнані держави як фактор дестабілізації у системі міжнародної безпеки.
28. Особливості розвитку політичних партій і партійних систем у посткомуністичних країнах.
29. Палестино-Ізраїльський конфлікт: суть та еволюція.
30. Парадигми сучасної конфліктології: політологічний вимір.
31. Парламентаризм в Україні: особливості формування.
32. Парламентаризм: історія становлення та сучасні моделі.
33. Партійна система Бельгії: еволюція та сучасний стан.
34. Партійна система Великої Британії: еволюція та сучасний стан.
35. Партійна система Іспанії: еволюція та сучасний стан.
36. Партійна система Італії: еволюція та сучасний стан.
37. Партійна система Канади: еволюція та сучасний стан.
38. Партійна система Китаю: еволюція та сучасний стан.
39. Партійна система Мексики: еволюція та сучасний стан.
40. Партійна система Нідерландів: еволюція та сучасний стан.
41. Партійна система Сполучених Штатів Америки: еволюція та сучасний стан.

- 42.Партійна система України: еволюція та сучасний стан.
- 43.Партійна система Німеччини: еволюція та сучасний стан.
- 44.Партійна система Фінляндії: еволюція та сучасний стан.
- 45.Партійна система Франції: еволюція та сучасний стан.
- 46.Партійна система Швейцарії: еволюція та сучасний стан.
- 47.Позитивний імідж держави: зміст проблеми та особливості формування.
- 48.Позитивний імідж лідера: зміст та проблеми формування.
- 49.Позитивний імідж сучасної партії: зміст та проблеми формування.
- 50.Політична влада: концептуальний аналіз.
- 51.Політична еліта України в контексті сучасних політологічних досліджень.
- 52.Політична ідеологія: структура, функції та типи.
- 53.Політична комунікація в умовах розвитку сучасних інформаційних технологій.
- 54.Політична корупція: суть, зміст, механізми протидії.
- 55.Політична культура: зміст, типи та політична соціалізація.
- 56.Політична мобільність: основні напрями дослідження.
- 57.Політична модернізація: суть, ознаки та тенденції.
- 58.Політичне рекламування: зміст, еволюція, проблеми.
- 59.Політичний конфлікт в теоретичній спадщині Арістотеля.
- 60.Політичний конфлікт в теоретичній спадщині М. Вебера.
- 61.Політичний конфлікт в теоретичній спадщині Т. Гоббса.
- 62.Політичний маркетинг: зміст, еволюція, проблеми.
- 63.Політичний менеджмент: зміст, еволюція, проблеми.
- 64.Політичний реалізм: теоретичне визначення та вплив на міжнародні відносини.
- 65.Політичні виміри «суспільства ризику» (З. Бауман, Е. Гідденс, У. Бек).
- 66.Політичні інститути в умовах глобалізації: основні стратегії дослідження.
- 67.Політичні режими в посттоталітарних країнах: компаративістський аналіз.
- 68.Політичні режими: зміст та типології.
- 69.Популізм: сутність, особливості та політичні ризики.

70. Порівняльний аналіз партійних систем Бельгії та Швейцарії.
71. Порівняльний аналіз партійних систем Великобританії та Німеччини.
72. Порівняльний аналіз партійних систем Франції та Швеції.
73. Права людини в міжнародній політиці.
74. Правова держава: від концептуалізації до сучасного стану.
75. Проблемне поле електорального процесу.
76. Республіканські форми правління в сучасному світі: моделі та специфіка.
77. Роль міжнародних організацій в системі міжнародних відносин.
78. Система неурядових організацій: інституціональний та політичний вимір.
79. Соціальна держава: від концептуалізації до сучасного стану.
80. Стратегії та тактики виборчого PR.
81. Стратегічні напрямки зовнішньої політики України на сучасному етапі.
82. Сучасні партійні системи: особливості становлення.
83. Сучасні партії: базові характеристики.
84. Тенденції розвитку політичних партій та партійних систем країн Західної Європи.
85. Теорії насильства: варіанти та компаративістський аналіз.
86. Теорії ненасилля: варіанти та компаративістський аналіз.
87. Теорія хаосу та політичне прогнозування.
88. Теорія війни А. Тоффлера: зміст та еволюція.
89. Теорія війни М. Кревельда: зміст та еволюція.
90. Теорія війни Р. Арона: зміст та еволюція.
91. Теорія війни та миру К. Райта: зміст та еволюція.
92. Теорія еліт в українській політичній думці: елітарні концепції В. Липинського та Д. Донцова.
93. Теорія класового конфлікту Р. Дарендорфа: зміст та еволюція.
94. Теорія політичного конфлікту Ч. Р. Міллса: зміст та еволюція.
95. Теорія революції: варіанти та компаративістський аналіз.
96. Тероризм і політика.
97. Унітарний та федеративний державно-територіальний устрій: порівняльний аналіз.

98.Федералізм у сучасному світі: моделі та специфіка.

99.Цивілізаційні конфлікти: суть, природа, еволюція.

100. Членство в Європейському Союзі: політико-правові засади.

5. СТРУКТУРА, ЗМІСТ ТА ОБСЯГ КУРСОВОЇ РОБОТИ

У курсовій роботі здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розкривається *сутність і актуальність проблеми*, що розглядається, вказується *ступінь її наукової дослідженості, обґрунтовуються її теоретична та практична значущість*. Проблема розглядається всебічно на основі аналізу наукової літератури та інформаційних ресурсів.

Курсова робота повинна:

- виявити рівень спеціальної підготовки здобувача, який відповідає кваліфікаційним вимогам освітньої програми «Політологія» спеціальності 052 «Політологія»;
- виявити здатність та вміння здобувача застосовувати отримані знання з фахових дисциплін для вирішення практичних завдань на основі використання емпіричних і теоретичних методів дослідження;
- базуватись на застосуванні прогресивних методів досліджень;
- містити обґрунтування актуальності теми, її теоретичної та практичної цінності;
- засвідчувати самостійність та системність підходу здобувача під час виконання дослідження з конкретної проблематики;
- демонструвати обізнаність здобувача з наукової літератури за темою дослідження;
- містити аналіз різних поглядів з посиланнями на джерела (у вигляді посилань або цитувань) та обов'язкове формулювання аргументованої авторської позиції щодо порушених у роботі дискусійних питань;
- повністю розкривати тему дослідження, містити аргументоване обґрунтування висновків і пропозицій, що становлять наукову та практичну цінність.

Структура курсової роботи складається з:

- титульної сторінки визначеного зразка (див. Додаток 1);
- змісту (див. Додаток 2);
- переліку умовних позначень та скорочень (за необхідності) (див. Додаток 3);
- вступу;
- окремих розділів, що складаються з підрозділів;
- загальних висновків;
- списку використаних джерел (у тому числі закордонних видань – мовою країн Європейського Союзу) (див. Додаток 5);
- додатків (таблиць, діаграм, ілюстрацій, документів, розрахунків, методичних розробок, моделей тощо (за необхідності)).

У *вступі* розкривається актуальність обраної теми, формулюються мета та завдання, визначаються методи та етапи дослідження, аналізується джерельна база, виокремлюються різні погляди, характеризуються основні тенденції в розробленні проблеми, її теоретико-методологічні аспекти; обґрунтовується необхідність подальших розвідок та ін.

Обсяг вступу курсової роботи – 2-3 сторінки.

Вступ повинен мати таку структуру:

- обґрунтування актуальності теми;
- визначення об'єкта та предмета дослідження;
- характеристика ступеня дослідження проблеми у спеціальній науковій літературі;
- визначення мети та завдань дослідження;
- огляд джерельної бази дослідження;
- характеристика методології дослідження;
- обґрунтування теоретичного та практичного значення отриманих результатів.

Обґрунтування актуальності теми – обов’язкова вимога до курсової роботи. Висвітлення теоретичного та практичного значення розробки обраної теми дослідження (до 1 сторінки).

Об’єкт дослідження – це явище, подія, процес, певні суспільно-політичні відносини тощо, які зумовлюють проблему та обрані автором-здобувачем для вивчення.

Предмет дослідження міститься у межах об’єкта. Він лише вказує на суттєві зв’язки та відношення, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження. Предмет визначає тему дослідження, він також відображається у самій назві роботи.

Для того, щоб проаналізувати ступінь дослідження обраної теми, автором роботи складається короткий огляд *джерельної бази дослідження*, завдяки якому робиться висновок, що обрана тема потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження повинна відображати його кінцеві прогнозовані результати. Мета пов’язана з об’єктом і предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом.

Для досягнення поставленої мети дослідження здобувач визначає послідовне виконання відповідних **завдань**: «проаналізувати», «узагальнити», «описати», «встановити», «удосконалити», «розвинути», «обґрунтувати», «розробити» тощо. Завдання повинні формулюватися точно й конкретно, оскільки їх вирішення повинно визначати зміст розділів курсової роботи.

Об’єкт, предмет і мета дослідження повинні бути логічно взаємоузгодженими й пов’язаними між собою та з темою курсової роботи.

Важливим етапом курсової роботи є вибір **методів дослідження**.

Вони використовуються як інструмент, завдяки якому досягається визначена мета роботи. Під час написання курсової роботи здобувач повинен обирати та використовувати ті методи, за допомогою яких можлива реалізація поставлених у дослідженні завдань.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Подаються відомості про теоретичне та практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання.

Основна частина повинна відповідати таким вимогам:

- думки, судження та міркування автора курсової роботи мають бути логічно пов'язані між собою, увесь текст роботи має бути підпорядкований одній головній ідеї;
- курсова робота повинна завершуватись обґрунтованими, вмотивованими загальними висновками;
- основна частина курсової роботи складається з 2 розділів (10-15 сторінок кожний розділ). Зміст розділів повинен відповідати темі курсової роботи та повністю її розкривати. Назви розділів не повинні збігатися з назвою всієї роботи. Матеріал у розділах повинен викладатися логічно, лаконічно й аргументовано та відповідати вимогам, які висуваються до курсових робіт;
- кожний розділ курсової роботи повинен містити у собі декілька підрозділів (від 2 до 4), які мають бути пов'язані між собою;
- зазвичай, у першому розділі курсової роботи – теоретико-методологічному – наводиться огляд наукової літератури за темою роботи, вибір напрямів дослідження, визначається сутність предмета та об'єкту дослідження;
- у другому розділі курсової роботи розкривається основний зміст дослідження та / або обґрунтовуються результати власного авторського дослідження;
- кожен розділ роботи завершується короткими висновками (1-2 абзаци), в яких зазначають те позитивне, що вдалось виявити в результаті дослідження розглянутого питання, а також ті недоліки та проблеми, що були охарактеризовані у ході дослідження.

Загальні висновки. Логічним завершенням курсової роботи є формулювання загальних висновків. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних умовиводів і суджень та повинні максимально відповідати поставленим завданням. У висновках необхідно відображати не тільки те позитивне, що вдалось виявити в результаті дослідження обраної теми, а й

можливі недоліки та проблеми, а також сформулювати конкретні рекомендації та пропозиції щодо їх усунення.

У висновках слід наголошувати на якісних та кількісних показниках отриманих результатів, обґрунтовувати достовірність результатів дослідження, накреслювати шляхи розв'язання та удосконалення досліджуваної проблеми, фіксувати зроблені узагальнення, які в подальшому складуть основу доповіді здобувача під час захисту курсової роботи перед Комісією.

Обсяг висновків становить – 2-3 сторінки.

Обсяг основного тексту курсової роботи:

– 30-40 сторінок друкованого тексту.

До основного тексту не зараховуються сторінки зі списком використаних джерел, переліком умовних позначень і додатків, а також сторінки основного змісту без тексту, на яких розміщені лише таблиці, схеми, рисунки (ці сторінки входять до загального обсягу тексту роботи). Сторінки всіх структурних компонентів курсової роботи підлягають наскрізній нумерації.

6. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Оформленню курсової роботи здобувач повинен приділити особливу увагу. Дотримання здобувачем усіх вимог до оформлення курсової роботи є свідченням наукової зрілості та поваги до наукового середовища, а також прищеплює певні навички до ведення наукового дослідження, що буде корисним у подальшій роботі над кваліфікаційним бакалаврським та магістерським дослідженнями.

Титульна сторінка курсової роботи повинна містити: назву профільного міністерства, повну назву Університету, факультету та кафедри; освітню програму; тему курсової роботи; освітній рівень, рік навчання, групу, напрям підготовки та спеціальність; прізвище, ім'я та по батькові здобувача; прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника, його науковий ступінь та вчене звання (*див. Додаток 1*). Форма титульної сторінки для копіювання - **БЛАНК**

На другій сторінці курсової роботи зазначаються зміст, який відображає структуру роботи (перелік умовних позначень та скорочень, вступ, послідовно

назви розділів та підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки тощо) із зазначенням сторінок їх розміщення (див. [Додаток 2](#)).

Враховуючи специфіку курсової роботи, за необхідності, на наступній сторінці після змісту наводиться *перелік умовних позначень та скорочень* (див. [Додаток 3](#)).

Умовні позначення та скорочення використовуються у разі наведення у роботі специфічної термінології, маловідомих скорочень, нових символів, позначень, їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту. Їх друкують у дві колонки, де зліва наводять скорочену назву, а справа – її тлумачення. Якщо в курсовій роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення повторюються менше ніж три рази, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Кожна структурна частина курсової роботи (зміст, перелік умовних позначень, вступ, розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки) починається з нової сторінки та озаглавлюється великими літерами, наприклад: ВСТУП, РОЗДІЛ, ДОДАТКИ. Розділ та його назва відцентровуються відповідно до тексту роботи. Назви підрозділів подаються з абзацу. Номер підрозділу повинен складатися із двох цифр: з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Новий підрозділ повинен починатися з абзацу через один рядок.

Текст курсової роботи друкується з одного боку сторінки аркуша формату А4.

Поля на сторінках розміщуються так: ліворуч – 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

Усі сторінки тексту нумеруються. *Нумерація* починається з титульної сторінки, але порядковий номер сторінки на ній не вказується; на всіх наступних він розташовується праворуч зверху.

Текст курсової роботи необхідно набирати шрифтом Times New Roman; розмір кегля – 14; інтервал між рядками – 1,5. Текст роботи не прийнято перевантажувати маркерами, курсивом, іншими шрифтами.

Повна ідентичність друкованого тексту та електронного файлу обов'язкова.

Бібліографічне оформлення роботи повинно відповідати вимогам Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 [12]. Типові приклади бібліографічного опису – у Додатку 6.

Список використаних джерел має містити публікації вітчизняних і закордонних авторів, на які є посилання в роботі та чий дослідження прямо чи опосередковано використано для засвідчення авторської думки (монографії, навчально-методична, спеціальна література, фахові видання, Інтернет-ресурси), законодавчі, нормативні акти. Усі джерела наводять мовою видання.

До списку використаних джерел, оформленого з урахуванням усіх чинних вимог, слід включати новітні видання (опубліковані за останні 5 років), у тому числі електронні носії та Інтернет-джерела, обсяг новітніх видань має становити не менше 25% від загальної кількості джерел.

Використані джерела розміщуються в алфавітному порядку за прізвищами авторів або першими словами назв творів, записаних без автора, спочатку кириличні видання, потім видання латиною (*див. Додаток 5*).

Максимальний обсяг цитувань для курсових робіт не повинен перевищувати 40% від загального обсягу тексту, а робота допускається до захисту за умови, якщо її текст визнається оригінальним (з високою унікальністю) не менше 70%.

Зверніть увагу! Курсова робота перевіряється на наявність текстових запозичень (плагіату) науковим керівником за допомогою відкритих програмних ресурсів, та у разі низької оригінальності тексту, робота повертається здобувачу на доопрацювання.

Здобувачам рекомендується при підготовці та перед поданням курсової роботи (або її частини) на перевірку науковому керівнику використовувати самоперевірку на плагіат за допомогою відкритих програмних ресурсів.

Відповідальність за наявність академічного плагіату у роботі покладається на здобувача.

При оформленні *додатків* слід звернути увагу на наступне. У додатках можуть бути наведені відповідні форми документів, тексти програм, громіздкі таблиці, малюнки, інфографіка, розроблені анкети тощо. Додатки розміщують після списку використаних джерел у порядку появи посилань у тексті курсової роботи. Додатки позначають послідовно цифрами або великими літерами української абетки.

Курсові роботи виконуються державною мовою.

Викладення матеріалу курсової роботи ведеться від першої особи в множині, наприклад, – «ми», «на нашу думку», «нами розглянуто», «нами встановлено» тощо. У роботі допускається використання тільки загальновизначених скорочень, наприклад, – «та ін.», «і т.д.».

Обов'язкова умова високої якості курсової роботи – її науковість, чітка логіка викладу матеріалу, правильність мовностилістичного оформлення. Текст повинен бути старанно вивіреним та відредагованим автором після комп'ютерного набору перед друком. Відповідальність за достовірність використаних у роботі числових, фактичних даних, цитат тощо несе автор-здобувач.

Два примірники курсової роботи (електронний та друкований), оформленні відповідно до встановлених вимог, мають бути подані на кафедру відповідно до встановленого графіку навчального процесу та графіку роботи над курсовими роботами, який затверджується відповідним протоколом засідання кафедри.

7. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти повинна здійснюватись відповідно до встановлених українським законодавством правил та принципів *академічної доброчесності*. Згідно Закону України «Про освіту» (Стаття 42) під **академічною доброчесністю** слід розуміти «*сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього*

процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових (творчих) досягнень» [18].

Внутрішня політика Університету (ХНПУ імені Г. С. Сковороди) щодо забезпечення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин регламентована наступною нормативно-правовою базою:

- Законом України «Про освіту»;
- Законом України «Про вищу освіту»;
- спеціальними законами України «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту» та ін.;
- Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність»;
- нормативними актами Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та / або наукові установи; статутами та іншими внутрішніми нормативними документами закладів освіти та наукових установ, на підставі Листа МОН України від 15.08.2018 № 1/11-8681 «Лист-рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах» та Листа МОН України від 20 травня 2020 р. № 1/9-263 «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності»;
- Проектом Закону України «Про академічну доброчесність»;
- Законом України «Про авторське право і суміжні права», тощо.

Відповідно до рекомендацій для ЗВО щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, затвердженими Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 жовтня 2019 року, університетська система забезпечення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин складається з п'яти складників:

- Кодекс академічної доброчесності ХНПУ імені Г. С. Сковороди [8];
- Положення про комісію з питань академічної доброчесності [15];
- Етичний кодекс ХНПУ імені Г. С. Сковороди [7];
- Положення про комісію з етики та управління конфліктами [14];

- Декларація про дотримання академічної доброчесності в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди [3].

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Частина 4 статті 42 Закону України «Про освіту» визначає такі основні види порушень академічної доброчесності [18]:

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Вирізняють такі основні різновиди академічного плагіату:

- дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело (в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом);
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових,

дипломних та магістерських робіт, есе, рефератів тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Типовими прикладами самоплагіату є:

- дуплікація публікацій – публікація однієї і тієї самої наукової роботи (цілком або з несуттєвими змінами) в декількох виданнях, а також повторна публікація (цілком або з несуттєвими змінами) раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт, як нових наукових робіт;
- дублювання наукових результатів – публікація одних і тих самих наукових результатів в різних статтях, монографіях, інших наукових працях, як нових результатів, які публікуються вперше;
- подання у звітах з виконання наукових проєктів результатів, що містилися у попередніх роботах, як отриманих при виконанні відповідного проєкту;
- агрегування чи доповнення даних – суміщення старих і нових даних без їх чіткої ідентифікації з відповідними посиланнями на попередні публікації;
- деагрегування даних – публікація частини раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію;
- повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу.

Фабрикація – вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях.

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

Списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

Обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування..

Хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

Необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Відповідальність за порушення академічної доброчесності може відрізнятися за видами порушень, їх повторюваністю, видами робіт (поточні письмові завдання, підсумкова атестація з дисципліни, підсумкова атестація на певному рівні освіти, дисертації, монографії, наукові публікації, наукові звіти тощо) та ін.

Основні види відповідальності здобувачів вищої освіти за порушення академічної доброчесності встановлює ч. 6 ст. 42 Закону України «Про освіту». До них належать:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Закон передбачає (ч. 7 ст. 42), що додаткові та / або деталізовані види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення можуть встановлюватися спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти. Додатково до визначених законом видів академічної відповідальності заклади вищої освіти можуть застосовувати:

- усне зауваження від викладача або уповноваженого представника адміністрації (керівника кафедри, факультету тощо);
- попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності;
- скерування на додаткове навчання з питань академічної доброчесності;
- повторне виконання завдання;
- зниження оцінки за виконання завдання;
- внесення постійного чи тимчасового запису до реєстру порушень академічної доброчесності (цей запис може бути доступний потенційним роботодавцям, закладам вищої освіти при прийомі на навчання або на роботу, а також в інших визначених внутрішніми регуляторними документами випадках);
- усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення;
- виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу;
- позбавлення почесних звань, нагород, стипендій тощо, присуджених закладом вищої освіти;
- позбавлення права голосу у колегіальних органах управління закладу вищої освіти або обмеження права на участь у роботі таких органів на певний термін;
- позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання фінансування наукових досліджень, стипендій, грантів тощо;
- відрахування чи звільнення.

При цьому слід враховувати, що окремі види відповідальності можуть водночас бути видами дисциплінарної чи адміністративної відповідальності. В такому разі, вони можуть застосовуватися лише у випадках та у порядку, визначеними законами України.

Деякі з передбачених Законом видів порушень академічної доброчесності водночас можуть розглядатися як кримінальні злочини, адміністративні чи дисциплінарні правопорушення. Академічна відповідальність не є юридичною

відповідальністю. Вона є відповідальністю перед академічною спільнотою за порушення її етичних норм. Тому притягнення учасника освітнього процесу до юридичної відповідальності або звільнення його від юридичної відповідальності з nereабілітуючих підстав не є підставою для автоматичного звільнення цієї особи від академічної відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначаються уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів.

Кожна особа, щодо якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

1) знайомитися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення фактів порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;

2) особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;

3) знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;

4) оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

8. ПРАВИЛА ЦИТУВАНЬ ТА ПОСИЛАННЯ НА ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

Вагому частину курсової роботи становить наведення цитат з авторитетних джерел (наукових статей, монографій, книг, офіційних сайтів, нормативно-правових актів тощо) як науково-дослідного інструменту на підтвердження власних аргументів або критичного аналізу. Науковий етикет вимагає від здобувача коректного подання цитувань у тексті своєї курсової роботи (див. *Додаток 4*) [6, 8, 9].

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться у тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) пряме цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинне бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те та інше знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

є) якщо автор роботи, наводячи цитату, виділяє у ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора роботи, а увесь текст застереження вміщується у круглій дужці.

Посилання слід робити при цитуванні джерела чи думки дослідника, при вказівці на якесь важливе свідчення джерела, при запозиченні положень, використанні фактичного матеріалу, результатів досліджень інших авторів, посилань на досвід. Є кілька способів посилань, але здобувачі вищої освіти використовують такий: наскрізна нумерація посилань – при цьому посилання на джерела подаються у квадратних дужках, наприклад [1, с. 50], де 1 – номер у списку джерел та літератури, а 50 – сторінка, з якої взято цитату чи інші дані.

Список джерел та літератури, який використовується здобувачем у якості посилань, подається наприкінці роботи. Приклад оформлення цитувань – Додаток 4. Приклад оформлення списку джерел до курсової роботи – Додаток 5. Правила оформлення бібліографічного опису використаних джерел – Додаток 6.

9. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Завершена курсова робота, яка виконана відповідно до встановлених вимог, подається здобувачем на розгляд науковому керівнику. За потреби, у разі наявних зауважень, плагіату, правок і рекомендацій наукового керівника, робота повертається здобувачу на доопрацювання та редагування.

Після ретельного ознайомлення та схвальної оцінки фінального варіанту курсової роботи, науковим керівником підписується письмовий відгук. Відгук наукового керівника повинен містити характеристику усіх розділів роботи, відображати наукові якості та компетенції здобувача, ступінь самостійності, схильність до наукових досліджень. Науковий керівник у своєму відгуку надає оцінку курсової роботи та пропонує допустити її до захисту або не допускати.

За 2 тижні до встановленої дати офіційного захисту, на кафедрі необхідно подати текст курсової роботи (2 примірники – електронний та друкований).

10. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЗАХИСТУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

До захисту курсової роботи допускаються здобувачі, які повністю виконали всі вимоги до написання курсових робіт.

Процедура захисту включає:

- оголошення головою Комісії відгуку наукового керівника;
- виступ здобувача із доповіддю щодо змісту курсової роботи та її мультимедійною презентацією;
- запитання членів Комісії до здобувача щодо змісту курсової роботи;

- відповіді здобувача на поставлені питання;
- рішення членів Комісії про оцінку курсової роботи.

Захист відбувається на відкритому засіданні Комісії.

Для виступу перед Комісією здобувачу надається орієнтовно 5-7 хвилин (що відповідає озвученню приблизно 3-4 сторінок друкованого тексту).

Усний виступ здобувача на відкритому засіданні Комісії містить:

- обґрунтування актуальності теми курсової роботи;
- визначення мети курсової роботи, логіки реалізації конкретних завдань;
- розкриття сутності теоретичної та практичної значущості отриманих результатів курсової роботи;
- виклад висновків, рекомендацій.

Усний виступ здобувача має супроводжуватись презентацією курсової роботи за допомогою мультимедіа. Основна мета презентації – підвищення сприйняття результатів захисту членами Комісії та присутніми.

Головні вимоги до презентації:

- загальний обсяг презентації 5-7 слайдів;
- структура презентації:

1 слайд – назва курсової роботи, П.І.Б. здобувача та наукового керівника;

2 слайд – мета, об'єкт та предмет курсової роботи;

3 слайд – опис структури роботи (зміст);

наступні 2-4 слайди необхідно присвятити головним результатам дослідження по кожному з розділів курсової роботи.

Текст виступу та презентацію, які мають взаємодоповнювати одне одного, необхідно узгодити з науковим керівником.

Здобувач зобов'язаний також по суті відповісти на запитання членів Комісії та надати аргументовані роз'яснення щодо критичних зауважень.

Під час виступу здобувач повинен продемонструвати рівень володіння матеріалом дослідження й аргументовано довести наукову та практичну цінність виконаної роботи, зокрема:

- виявити ґрунтовну обізнаність та належну ерудованість щодо обраної проблеми та предмету дослідження, в тому числі достатній рівень обізнаності щодо закордонних і вітчизняних джерел за темою дослідження;
- показати вміння опрацювання науково-дослідного матеріалу та характер самостійно отриманих результатів;
- поєднати виступ із використанням мультимедійних засобів, демонстрацією таблиць, схем тощо.

Рішення про оцінку курсової роботи ухвалюється на закритому засіданні Комісії.

Оцінювання курсової роботи здійснюється за 100 бальною шкалою Університету. При оцінюванні курсової роботи Комісія враховує такі **основні критерії**:

1. вагомість отриманих наукових результатів та якість оформлення курсової роботи;
2. презентацію та представлення результатів курсової роботи під час офіційного захисту;
3. оприлюднення результатів курсової роботи.

№	Орієнтовні критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Вагомість отриманих наукових результатів: • точність та коректність формулювань наукових положень та висновків, • теоретична та практична значущість, • актуальність обраної теми наукового дослідження, • чіткість постановки мети та завдань курсової роботи та повнота їх реалізації, • адекватність обраних методів наукового дослідження, • обсяг отриманих даних прикладного дослідження та глибина їх інтерпретації (за наявності), • дотримання наукового стилю викладу інформації.	До 55 балів

	Якість оформлення курсової роботи відповідно до встановлених вимог.	До 10 балів
2.	Представлення результатів курсової роботи на офіційному захисті (якість доповіді та мультимедійної презентації, відповіді на запитання).	До 30 балів
3.	Оприлюднення результатів курсової роботи: • участь в наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, • наявність наукових публікацій за результатами курсової роботи (в друкованому чи електронному виданні), • впровадження результатів наукової роботи в практику, наявність актів впровадження.	До 5 балів
	Максимальна оцінка	100 балів

Курсова робота (один примірник), відгук наукового керівника та рецензія зберігаються в установленому порядку.

Оцінка курсової роботи заноситься в індивідуальний навчальний план здобувача та навчальну картку здобувача.

У випадку, якщо захист курсової роботи визнається незадовільним (отриманий бал – менше 60-ти), Комісія ухвалює рішення щодо можливості повторного захисту тієї самої роботи з доопрацюванням.

Здобувачам, які не захищали курсову роботу з поважної причини (підтвердженою документально), наказом ректора може бути продовжено термін навчання до закінчення терміну роботи Комісії з метою захисту курсової роботи, але не більше, ніж на один рік.

11. СПИСОК ДОПОМІЖНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/division/akademichna-dobrochesnist>.
2. Бізюк А. В., Вовк О. В., Ткаченко В. П. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Харків : ХНУРЕ, 2019. 180 с.
3. Декларація про дотримання академічної доброчесності в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Rada_molod_vchen/deklaraziya%20pro%20odotrymanna%20akademichnoyi%20dobrochesnosti.pdf.
4. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / пер. за ред. О. Глотова. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.
5. Електронний архів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. URL: [https://dspace.hnpu.edu.ua/home.jsp?locale=uk#:~:text=EKhNPUIR-%20\(Electronic%20Kharkiv%20National%20Pedagogical](https://dspace.hnpu.edu.ua/home.jsp?locale=uk#:~:text=EKhNPUIR-%20(Electronic%20Kharkiv%20National%20Pedagogical).
6. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text>.
7. Етичний кодекс ХНПУ імені Г. С. Сковороди. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Etuchnyi_kodeks.pdf.
8. Кодекс академічної доброчесності ХНПУ імені Г. С. Сковороди (у новій редакції). URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Kodeks%20akademichnoi%20dobrochesnosti%20KhNPU%20imeni%20H.S.%20Skovorody%20.pdf.
9. Кудінов І. О. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf>.
10. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях) : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf.

11. Освітня програма «Політологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. URL: http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osvitni_programi/Osvitni_programu_bakalavr/2022_rik/Politolohiia.pdf.

12. Оформлення списку використаних джерел згідно ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання та міжнародного стилю АРА. : презентація / уклад. О. І. Романовська ; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, Наук. б-ка. – Харків : ХНПУ, 2019. – 62 сл. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2921>.

13. Перевірка на плагіат. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/perevirka-na-plagiat>

14. Положення про комісію з етики та управління конфліктами. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Komicia_z_etuku_ta_upravlinya_konfliktamu.pdf.

15. Положення про комісію з питань академічної доброчесності. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/polozh_komissiya_akadem_dobrochesnist.pdf.

16. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди (у новій редакції). URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Pro_organisaziyu_osvitnogo_procesy.pdf.

17. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р № 1556-VII : станом на 13 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

18. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 13 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>.

19. Теорія і методологія наукових досліджень : навч. посіб. для студентів (магістрів) усіх форм навчання / Ю. Д. Костін, Т. В. Полозова, І. А. Шейко, Д. Ю. Костін. Харків : ХНУРЕ, 2021. 152 с.

20. Положення про кваліфікаційну роботу здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди (у новій редакції). URL: [http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Polozhennia%20pro%20kvalifikatsiinu%20robotu%20zdobuvachiv%20pershoho%20\(bakalavrskoho\)%20i%20druhoho%20\(mahisterskoho\)%20rivniv%20vyshchoi%20osvity%20KhNPU%20imeni%20H.S.%20Skovorody%20.pdf](http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Polozhennia%20pro%20kvalifikatsiinu%20robotu%20zdobuvachiv%20pershoho%20(bakalavrskoho)%20i%20druhoho%20(mahisterskoho)%20rivniv%20vyshchoi%20osvity%20KhNPU%20imeni%20H.S.%20Skovorody%20.pdf).

Зразок оформлення титульного аркуша
до курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Факультет соціальних і поведінкових наук

Кафедра політології, соціології і культурології

Освітня програма «Політологія»

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Тероризм і політика»

Здобувача першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти денної (заочної) форми 2-го
(3-го) року навчання 35 ПО групи,
напряму підготовки 05 Соціальні та
поведінкові науки
Спеціальності 052 Політологія
Малишевої Вікторії Борисівни

Керівник: кандидат політичних наук,
доцент Лисенко І.О.

Кількість балів: _____

Члени комісії

Харків – 2023

Зразок оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ	8
1.1. Тероризм як об’єкт політичного дослідження.....	8
1.2. Основні підходи до концептуалізації тероризму.....	15
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ТЕРОРИЗМУ НА СУЧАСНУ ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ.....	23
2.1. Тероризм як деструктивна форма політичної боротьби.....	23
2.2. Особливості впливу міжнародного тероризму на політичну систему України.....	32
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	46

Зразок оформлення умовних позначень та скорочень
до курсової роботи

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АТО	Антитерористична операція
ГРУ	Головне розвідувальне управління
ЄС	Європейський Союз
ІД	Ісламська держава
ІДІЛ	Ісламська держава Іраку та Леванту
НАТО	Організація північноатлантичного договору
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	Організація Об'єднаних Націй
СБУ	Служба безпеки України
ТНК	Транснаціональна корпорація
ЛТІ	Глобальний індекс тероризму (Global Terrorism Index)

Зразок оформлення цитувань та посилань на використані джерела

Цитата та посилання	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
Удосконалення «технічної» складової антитерористичної політики формалізовано у «<i>Національній схемі ідентифікації, розрахованій на унеможливлення використання терористами фальшивих документів</i>» [3, с. 150].	... ... 3. Гуцало М. Європейська політика безпеки у сфері протидії тероризму. <i>Політичний менеджмент</i>. 2010. №1. С. 147-154. ... ...
За висновками дослідника В. Маркітантов до основних ознак тероризму належать: «<i>Насильство, застосування сили, примус як основні методи впливу; залякування, акцентований страх, терор як основні цілі цього впливу; відсутність будь-яких яких моральних і юридичних обмежень</i>» [15, с. 33-34].	15. Маркітантов В. Політичний тероризм: особливості сучасного трактування. <i>Humanitarian Vision</i>. 2016. Vol. 2, num. 2. P. 31-35. ... ...
Отже, після суттєвої та вкрай важливої трансформації у 2001 р. ООН продовжила тенденцію до спеціалізації антитерористичних структур. Наприклад, у 2004 р., була прийнята Резолюція № 1535, яка підтримувала попередню та суттєво розширювала її інституціональний потенціал [29; 30], що по суті сприяло наданню технічної допомоги державам-членам у реалізації антитерористичних операцій.	29. Резолюція Ради Безпеки ООН від 28.09.2001 №1373. URL: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/45/PDF/N0155745.pdf?OpenElement (дата звернення: 01.01.2022). 30. Резолюція Ради Безпеки ООН від 28.04.2004 №1540. URL: https://www.un.org/disarmament/wmd/sc1540/ (дата звернення: 01.01.2022). ... ...

В роботі «Сутність та ознаки тероризму» науковець О.І. Сидоренко окремо акцентує на наступному: <i>«Тероризм відрізняється публічним характером його виконання»</i> та <i>«характерною рисою тероризму є навмисне створення обстановки страху, напруги не на індивідуальному (або вузько груповому), а на соціальному (масовому) рівні»</i> [35, с. 297]. Однією з головних мотиваційних сил тероризму, на думку Ю. Габермаса, є <i>«релігійний фундаменталізм, що денаціоналізує терористичні рухи та робить їх більш інтегральними»</i> [38, с. 163]. Кембридзький словник наводить наступне визначення «тероризму»: <i>«Насильницькі дії (або загроза насильницьких дій) в політичних цілях»</i>[41]. Згідно з даними аналітичного звіту Global Terrorism Index за 2019 рік <i>«загальна кількість загиблих від тероризму скоротилася у 2019 році, впавши на 15% до 13 826 смертей. Це означає зниження на 59% порівняно з піком у 2014 році, коли внаслідок терактів загинуло 33 438 осіб»</i> [44].	35. Сидоренко О. І. Сутність та ознаки тероризму. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2021. № 3. С. 294-297. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/77.pdf (дата звернення: 21.02.2022). 38. Хабермас Ю. Расколотый Запад. М.: Издательство «Весь Мир», 2008. 192 с. 41. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/terrorism (дата звернення: 01.01.2022). 44. Global Terrorism Index 2020. URL: https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf (дата звернення: 01.01.2022).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байме К. Політичні теорії сучасності / пер. з нім. М. Култаєвої та М. Бойченка. К. : Стилос, 2008. 396 с .
2. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 72с.
3. Герасіна Л.М. Методологія і праксеологія дослідження політичних процесів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33). С. 17–29.
4. Лікарчук Д. С. Політичний тероризм: форми прояву. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. Вип. 6. С. 32–43.
5. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К. : Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
6. Резолюція Ради Безпеки ООН від 28.04.2004 №1540. URL: <https://www.un.org/disarmament/wmd/sc1540/> (дата звернення: 01.01.2022).
7. Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія: монографія / В. В. Серета, І. Р. Серкевич; за заг. ред. В. С. Канціра. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 188 с.
8. Demir S. Varlık A. B. Globalization, Terrorism and the State. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*. 2015. Vol. 14, Is. 3. P. 36–53.
9. Global Terrorism Index 2020. URL: <https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf> (дата звернення: 01.01.2022).
10. Gotchev A. Terrorism and Globalization. The Roots of Terrorism. Routledge, New York, 2006. P. 103–115

Типові приклади бібліографічного опису

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	КНИГИ
<i>Один автор</i>	Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. з нім. Київ, 1998. 534 с Ясінська А. Ю. Поведінка виборців, що не визначилися в електоральних процесах в Україні та європейських країнах (2010–2019) : монографія. Київ : ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 328 с.
<i>Два автори</i>	Бокало Н., Трохимчук С. Проблеми і перспективи демократизації в країнах Центрально-Східної Європи (на прикладі Вишеградської четвірки). Львів, 2000. 68 с. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. К. : НІСД, 2010. 288 с
<i>Три автори</i>	Герасимчук Т., Киридон А., Троян С. Концептуальні основи теорії політики : навч. посібник. Рівне : видавець Зень О. М., 2008. 307 с. Пилипенко В. Є., Привалов Ю. О., Ніколаєвський В. М. Владна еліта у контексті суспільного розвитку. К. : ПЦ «Філіант», 2008. 158 с.
<i>Чотири автори та більше</i>	Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя : монографія / О. О. Безрук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2017. 560 с. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
<i>Без автора</i>	Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
<i>Автор і перекладач</i>	Сунь-цзи. Мистецтво війни / пер. Г. Латника. Київ : Арій, 2014. 128 с. Померанцев П. Це не пропаганда. Подорож на війну проти реальності / пер. з англ. О. Форостина. Київ : Yakaboo Publishing, 2020. 288 с

Багатотомне видання	Енциклопедія історії України : в 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін. Київ, 2003–2013. Т. 1–10. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. Т.2. ХХ – початок ХХІ ст. / Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін. ; за заг. ред. Н. М. Хоми. Вид. 2-е, перероб. і доп. Львів : «Новий Світ–2000», 2017. 598 с.
	ЧАСТИНА ВИДАННЯ
Розділ книги, частина довідкового видання	Денисенко І. Д. Сучасні теорії модернізації: зміст, еволюція, стратегії розвитку. <i>Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя</i> : монографія / О. О. Безрук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2017. С. 143-155. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Карпенко А. А. Теоретичне осмислення інформаційної війни. <i>Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах</i> : зб. матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків, 2022. С. 56-59. Стрельнікова О. О., Єсіна Н. О. Мотиваційна складова добродійної діяльності в контексті соціальної відповідальності. <i>Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конф., 26 листопада 2021 р. Х. : ХНАДУ, 2021. С. 140-141.</i>
Статті з продовжуючих та періодичних видань	Діяльність органів публічної влади України у протидії епідемії Covid-19: інформаційно-безпековий контекст / Куц Г. М., Денисенко І. Д., Безрук О. О., Радіонова І. О., Куц Ю. О. <i>Сучасне суспільство: Збірник наукових праць</i>. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. Вип. 1 (22). С. 47-70. Тесфайє Л.А. Поєднання старих і нових інституціональних підходів у дослідженні форм правління та політичних режимів. Науково-теоретичний альманах <i>Грані</i>. 2021. Т. 24. № 6. С.109-116.

	Мануйлов Є. М., Прудникова О. В. Інформаційно-культурна безпека України в умовах «гібридної війни». <i>Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»</i>. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2017. № 1. С. 26-36. Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58. Безрук О.О., Тесфайє Л.А. Політичне лідерство в електоральному процесі: досвід США. <i>European Political and Law Discourse</i>. 2022. Vol. 9, Is. 1. P. 53-66
	ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ
Книга	Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2013. 536 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10902/1/Gromad_suspilstvo_2013.pdf (дата звернення: 10.11.2022).
Законодавчі документи	Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII : станом на 21 квіт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text. (дата звернення: 17.08.2022).
Періодичні видання	Куц Г.М. Неолібералізм: основні ідеї та інтерпретації. <i>Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»</i>. 2015. Вип. 17 (912). С. 174-183. URL: https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/3223 (дата звернення: 10.11. 2022). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. <i>Голос України</i>. 2018. 20 лип. С. 10. URL: http://www.golos.com.ua/article/305409 (дата звернення: 10.11. 2022).

Сторінки з веб-сайтів	Україна має стати «другим Ізраїлем»: що це означає. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії» : веб-сайт. URL: https://od.org.ua/uk/ukraina-mae-staty-drudym-izrailem/ (дата звернення: 10.11. 2022).
	ІНШІ ДОКУМЕНТИ
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	Про національну безпеку України : Закон України. <i>Відомості Верховної Ради</i> . 2018. № 31 Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
Дисертації, автореферати дисертацій	Цокур Є. Г. Джерела легітимності політичної влади: в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства : дис. ... докт. політ. наук ; 23.00.02 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2011. 394 с. Гапоненко В. А. Концептуальна модель інституційних передумов демократизації політичної системи України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : 23.00.01. Київ, 2020. 34 с.

Електронне навчальне видання

**Калюжна Юлія Іванівна
Савельєва Тетяна Павлівна**

Методичні рекомендації
з підготовки курсових робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти II – III років навчання освітньої програми «Політологія»
спеціальності 052 Політологія

Відповідальний за випуск: Безрук О.О.

Комп'ютерна верстка: Калюжна Ю.І

Коректор: Савельєва Т.П.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Формат 60x90/16.

Гарнітура Times New Roman.

Підписано до друку 16.02.2023 р.

Умов. друк. арк. 2,75.